

2012:15

Hjärsås kyrka

Antikvarisk medverkan, 2012

Jennie Björklund

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

Rapport 2012:15

Hjärsås kyrka

- Omläggning av plåttak

Antikvarisk medverkan, 2012
Hjärsås Socken, 1059
Östra Göinge kommun
Skåne län

Jennie Björklund

Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund
Box 153, St Larsomr. Byggnad 10
221 00 Lund
Tel 046 – 15 97 80 vx, Fax 046 – 15 80 39

www.regionmuseet.se

© 2012 Regionmuseet Kristianstad / Landsantikvarien i Skåne
Rapport 2012:15

Omslagsfoto: Kyrkans sydöstra fasad
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

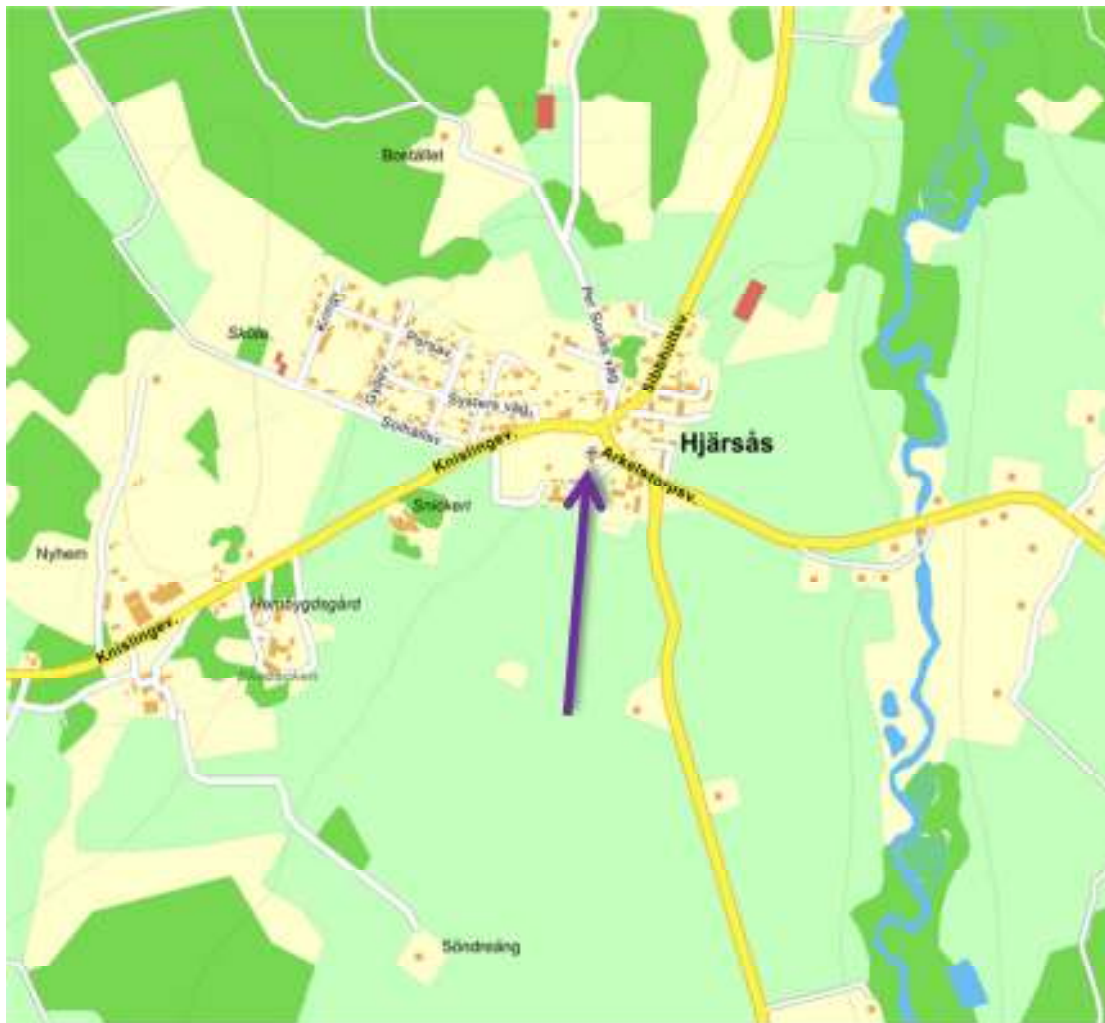
HJÄRSÅS KYRKA – OMLÄGGNING AV PLÅTTAK

Innehåll

Sammanfattning av utförda åtgärder	7
Administrativa uppgifter	7
Byggnadshistorik med relevans för ärendet	8
Utförda arbeten	9
Avvikelser från handlingarna	11
Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder	11
Handlingar med relevans för ärendet	11

Skånekartan med Östra Göinge kommun markerad

Hjärsås socken med kyrkan utpekad

Sammanfattning av utförda åtgärder

Kyrkans nordöstra och södra fasad innan åtgärderna.

Under våren 2012 har plåttaket över koret och den anslutande sakristian på Hjärsås kyrka lagts om med ny galvaniserad zinkplåt. Den rötskadade underbrädningen över sakristian är helt utbytt och på koret har rötskadade delar bytts ut, samt läckor åtgärdats. I samband med takarbetena avfärgades även trappstegsgavlarna i anslutning till kortaket.

Administrativa uppgifter

Objekt	Hjärsås kyrka
Socken	Hjärsås, 1059
Kommun	Östra Göinge
Länsstyrelsens beslut	2011-07-06 (dnr: 433-11382-11)
Regionmuseets dnr	K12.30-233-11
Beställare	Hjärsås församling
Huvudentreprenör	PMB Vinslöv, Patrik Sedin
Antikvarisk medverkan	Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne genom Kerstin Börjesson och Jennie Björklund
Byggnadstid	februari – juni 2012
Slutbesiktning	28 juni 2012
KAE	bidrag sökt för 2013-14

Byggnadshistorik med relevans för ärendet

Hjärsås nuvarande kyrka uppfördes troligtvis under första halvan av 1200-talet med långhus, kor och absid. På 1400-talet slogs korvalven och omkring 1520-talet tillkom kalkmålningarna i koret och absiden. Från 1600-talet finns uppgifter om att yttertakets var täckt av bly förutom vapenhuset som var täckt med spån. 1696 utbröt en stor brand i byn som även drabbade kyrkan. Bland annat förstördes hela taklaget på kyrkan och det fristående klocktornet, liksom prästgården. Under återuppbyggnaden återlades kyrkans tak delvis med bly, den södra sidan, medan den norra sidan belades med ekspån. 1722 putsades kyrkan och i samband med detta uppfördes trappstengavarna. 1733 finns uppgifter om att en sakristia ”inreddes”, byggd i trä och täckt med ekspån. 1773 uppfördes tornet och 1797 byggdes nykyrkan i norr. Någon gång under 1920-talet omlades långhuset med taktegel. På 1980-talet renoverades delar av taket då fuktskador uppdagades vid takfoten på långhuset. 1996 genomgick kyrkan en stor in- och utvändig renovering där bland annat ”järnplättaken” över kor, absid och sakristia reparerades. Den plåt som gick att bevara från det gamla taket återanvändes och kompletterades med nytt.¹

Då fuktfläckar och sprickor påträffats på innertaket i sakristian uppdagades att underbrädningen ovan kor och sakristia hade rötskador. Det visade sig att plättaket på det norra takfallet lagts helt utan takpapp eller luftning, samt var enkelfalsat och utan förskjutning. Detta hade skapat kondens under plåten som orsakade röta, samt läckage. Värst drabbat var anslutningen mellan kor och sakristia. Här hade en provisorisk lösning utförts på vinden för att få bukt med en läcka med hjälp av en ränna från taket där vattnet som läckte in leddes ner i en hink. I och med att kalkmålningarna i koret hotades av fukten, ansågs åtgärden akut och behövde ombesörjas snarast.

Innertaket i sakristian.

Kortaket, med den provisoriska lagningen.

¹ Vård- och underhållsplan Hjäsås kyrka, Wikerstål Arkitekter AB, 2010

Utförda arbeten

Rötskadad underbrädning. Notera isfläckarna.

Undersidan av den bortplockade plåten.

Plåttaket över kor och sakristia byttes – sammanlagt 100 kvm. Det gamla plåttaket plockades ner bit för bit och underbrädningen granskades för att fastställa hur stora rötskadorna var. På norra takfallet var plåten återanvänd och flera av skivorna, framförallt ner mot takfoten, var halverade och förkortade. De längsta plåtarna som togs ner var 160 cm långa, vilket, enligt entreprenören, tros vara en standardlängd. Då det var vinter under borttagandet av plåten med minusgrader i luften, visade sig läckorna och kondensen tydligt på både underbrädning och plåt. Under skarvarna på plåtarna var underbrädningen full av is och på undersidan av plåten fanns både prickar och större fläckar efter vatten (se bildbilagan).

Underbrädningen över sakristian byttes ut i sin helhet då den var rötskadad. Över koret var skadorna inte lika omfattande och endast förbrukade delar byttes. Utbytt underbrädning ersattes med likvärdig av fur, 32 mm tjock. Den spikades fast med 4-tums galvaniserade spik. Den underbrädning som ej byttes ut kompletterades med 5-tums galvaniserad spik där det erfordrades. Allt som allt byttes 35 kvm. Ovanpå underbrädningen spikades en underlagspapp (Icopal YAP 2500) fast med pappspik. Vid takfoten på sakristian byggdes en ny ventilerad takfot för att försöka hindra kondens från att bildas igen. Detta genom att underbrädningen höjdes upp 10-15 mm.

Den nya takplåten har samma skivindelning som standardlängden på plåten som togs bort och är av galvaniserad zinkplåt, dubbelfalsad och förskjuten med ca 55 mm. All plåt är behandlad på baksidan med kokt linolja och torkmedel (kobolt-sirkonium för att påskynda härdningen), detta för att förhindra eventuell korrosion på baksidorna. Plåten målades på ovansidan med Abratex grundfärg i en strykning direkt på plåten. Sedan Abratex Top 86 slutfärg (halvblank i två strykningar) två gånger. Inskottsplåten mellan koret och norra korsarmen var undermålig och byttes ut mot en i zinkplåt som formades efter väggen.

Båda takrännorna byttes ut mot nya i zinkplåt då de var både dåligt förankrade och placerade under takfoten.

Trappstegsgavlarna avfärgades med Målarkalks hydraulit (KC-färg) i 3 strykningar.

I utrymmet ovanför sakristian var en sparre i pulpettaksstrukturen förbrukad och behövde bytas ut i sin helhet. Den nya sparren utfördes i furu av en 6 x 6,5 tum tjock stock som handbilades till dimensionen 5 x 6 tum – i likhet med övriga takstolar i konstruktionen. Sparren förankrades i nederkant mot underbenskonstruktionen genom en takstolsknutpunkt i likhet med tidigare utförande, och i ovankant mot korets remstycke som vilar på murkrönet mellan sakristia och kor.

Kortaket efter åtgärderna.

Det norra takfallet över koret, samt sakristian efter åtgärderna.

Det nya taket.

Avvikelser från handlingarna

Utöver åtgärderna beskrivna i handlingar tillkom att bygga en ventilerad takfot för att försöka undvika kondens från att återbildas, samt att byta inskottsplåten mellan kor och långhus som knappt existerade innan. Detta godkändes av den antikvariska experten.

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Arbetet är väl utfört avseende kyrkans kulturhistoriska värde. De ändringar som gjorts i förhållande till tidigare utförande, är gjorda med byggnadens fortlevnad i fokus.

Handlingar med relevans för ärendet

2011-07-06

Beslut, Länsstyrelsen i Skåne län

Kristianstad 2012-09-20

Jennie Björklund

Regionmuseets E-rapportserie 2012

Kulturmiljö

1. Ruveröds kvarn – restaurering av kvarnbostaden, Riseberga sn, AM, Helene Stalin Åkesson, 2011
2. Helsingborgs konserthus – fasadrenovering, byte av dörrar och fönster samt renovering av skärmtak, Helsingborgs stad, AM, Maria Sträng, 2011
3. Kulturhistorisk värdering, återlämnade gravvårdar i Kvistofta församling, dokumentation, Kerstin Börjesson 2012
4. Norra Skrävlinge kyrkogård, vård- och underhållsplan, Norra Skrävlinge sn, Kerstin Börjesson, Åsa Jakobsson 2012
5. Bäckaskogs kloster, Renovering bar och reception, Kiaby sn, AM, Kerstin Börjesson, 2012
6. Norra Åsums kyrka – värme, ljud och ljus, Norra Åsums sn, AM, Jennie Björklund, 2011-2012
7. Nyvång – bland kolbodas och hagtorn, Björnekulla och Västra Broby sn, DK, Ingela Blomén, 2012
8. Norrvidinge kyrkogård, Vård- och underhållsplan, Norrvidinge sn, VP, Jennie Björklund, Kerstin Börjesson, Anna Rabow, Åsa Jakobsson 2012
9. Källs Nöbbelövs kyrkogård, Vård- och underhållsplan, Källs Nöbbelöv sn, VP, Kerstin Börjesson, Åsa Jakobsson, 2012
10. Örnäs 2011–2012, Örkened sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2011–2012
11. Stolen på Månses, Rekonstruktion av en stol, Vånga sn, PJ, Sven Vildegren, 2011
12. Agusastugan – diverse åtgärder, Andrarums sn, AM, Jennie Björklund, 2012
13. Eslövs station – ombyggnad för restaurang, Eslövs sn, AM, Kerstin Börjesson 2011-2012
14. Vallkärra kyrka – renovering av fönster och portar, Vallkärra sn, AM, Kerstin Börjesson 2011
15. Hjärsås kyrka – Omläggning av plåttak, Hjärsås sn, AM, Jennie Björklund, 2012

Förkortningar:

AF- antikvarisk förundersökning
AK- antikvarisk kontroll
AM- antikvarisk medverkan
AU- arkeologisk utredning
DK- dokumentation, övrigt
FU- arkeologisk förundersökning
KA- kulturhistorisk analys
MD- murverksdokumentation
OU- osteologisk undersökning
PJ- projektrapport
VP- vårdplan
UN- arkeologisk undersökning
BD- byggnadsdokumentation
BAD- byggn-ark-dokumentation
BMU- byggnadsminnesutredning

